

Sygn. akt I PK 161/15

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa M. K.
przeciwko E. Spółce Akcyjnej w G. Oddziałowi w K.
o ustalenie wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub pracy o
szczególnym charakterze, zobowiązanie do odprowadzenia składek na emerytury
pomostowe od wynagrodzeń powoda,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu
z dnia 11 września 2014 r., sygn. akt V Pa 29/14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 września 2014 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu oddalił apelację M. K. od wyroku z dnia 7 kwietnia 2014 r., którym Sąd Rejonowy w Kaliszu oddalił jego powództwo przeciwko E. S.A. w G. - Oddziałowi w K. o ustalenie, że wykonywał pracę w szczególnym charakterze oraz że pracodawca ma obowiązek odprowadzania składek na emerytury pomostowe.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego, polegające na błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu art. 189 k.p.c., przez niezasadne uznanie, jakoby powód nie posiadał interesu prawnego w ustaleniu wykonywania pracy w szczególnym charakterze.

Wskazując na powyższy zarzut skarżący wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez ustalenie, że będąc zatrudniony w pozwanej Spółce na stanowisku elektromontera do spraw automatyki i zabezpieczeń wykonywał pracę w szczególnym charakterze, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono po pierwsze - występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, polegającego na „konieczności wyjaśnienia przez Sąd Najwyższy kwestii wystąpienia interesu prawnego, a co za tym idzie prawa do ochrony roszczeń na drodze sądowej, przez pracownika domagającego się ustalenia, że wykonywana przez niego praca jest pracą wykonywaną w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, w przypadku gdy pracownik wystąpi z takim roszczeniem na drogę sądową jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego i przed złożeniem wniosku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o ustalenie prawa do emerytury pomostowej” oraz po drugie - potrzebą wykładni budzącego poważne wątpliwości art. 189 k.p.c. w zakresie pojęcia interesu prawnego. W ocenie skarżącego, z przepisów art. 11a ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy oraz art. 41 ust. 6 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, że pracownikowi co prawda przysługuje uprawnienie do wniesienia skargi do Państwowej Inspekcji Pracy w przypadku nieumieszczenia go w ewidencji pracowników wykonujących pracę o szczególnym charakterze, ale tylko wówczas, gdy pracodawca umieścił zajmowane przez pracownika stanowisko pracy w wykazie stanowisk pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Rozstrzygnięcie zagadnienia, czy określony rodzaj pracy powinien być zakwalifikowany w takich kategoriach, należy do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jednak uprawnienie do wystąpienia na tę drogę postępowania przysługuje tylko przedsiębiorcy (pracodawcy), co wynika wprost z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Pozbawia to pracownika możliwości dochodzenia roszczeń zarówno przed organem ubezpieczeń społecznych, jak i na drodze postępowania administracyjnego.

Zachodzi więc konieczność rozstrzygnięcia, czy w takim przypadku pracownik posiada interes prawny w wytoczeniu powództwa w trybie art. 189 k.p.c., a zatem „czy przysługuje mu droga sądowa w dochodzeniu jego roszczeń o ustalenie”. Dopiero bowiem w następstwie takiego ustalenia pracownik będzie miał podstawy do oczekiwania, że pracodawca umieści go w ewidencji pracowników, za których istnieje obowiązek odprowadzania składki na fundusz emerytur pomostowych (art. 41 ust. 4 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych). Skarżący zaprezentował pogląd, że dotychczasowa wykładnia art. 189 k.p.c. w zakresie pojęcia „interesu prawnego” nie uwzględnia, że pracownicy, których stanowiska pracy nie znajdują się w wykazie stanowisk pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie znajdują żadnej ochrony prawnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie

zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Z kolei odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Skarżący nie zdołał wykazać istnienia tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że pracownik nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie treści stosunku pracy (ustalenie wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze), gdy wnosi takie powództwo wyłącznie w celu uzyskania orzeczenia, które ma służyć ustaleniu dowodów lub faktów w innym postępowaniu, w szczególności w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Brak tego interesu wynika z tego, że organ rentowy samodzielnie ustala okresy przebyte w ubezpieczeniu i inne przesłanki warunkujące nabycie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a decyzja odmawiająca ubezpieczonemu prawa do świadczenia (np. z powodu nieuwzględnienia okresu jego zatrudnienia jako pracy w szczególnych warunkach) podlega weryfikacji w postępowaniu przed sądem powszechnym (sądem ubezpieczeń społecznych). Skoro kwalifikacja określonej pracy jako wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla celów emerytalno-rentowych może być dokonywana wyłącznie w postępowaniu przed organem rentowym w sprawie o przyznanie świadczenia z ubezpieczeń społecznych (ewentualnie w postępowaniu sądowym wywołanym wniesieniem odwołania od decyzji organu rentowego), to pracownik wytaczający w tej materii powództwo o ustalenie nie wykazuje w ogóle interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., niezależnie od tego, przeciwko komu (pracodawcy czy organowi rentowemu) skierował pozew (por. postanowienie z dnia 19 stycznia 2012 r., I PK 108/11, LEX nr 1215409 i szeroko powołane w nim orzeczenia).

Skarżący zmierza do zmiany kierunku zaprezentowanej wykładni, argumentując, że w „w świetle art. 41 ust. 6 ustawy o emeryturach pomostowych pracownicy, których stanowiska pracy nie znajdują się w wykazie stanowisk pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie znajdują żadnej ochrony prawnej”. Tymczasem, skoro „w ustawie nie przewidziano właściwości organu administracji lub sądu administracyjnego do orzekania w określonej sprawie, w której powód domaga się ochrony praw, to sąd powszechny ma obowiązek sprawę rozpoznać co do istoty”. Argumentacja ta nie może być uznana za trafną.

Po pierwsze, bezprzedmiotowe jest odwoływanie się przez skarżącego do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 stycznia 2007 r., IV CSK 312/06 (LEX nr 277299), odnoszącego się do zagadnienia odrzucenia pozwu z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej, gdyż w sprawie sytuacja taka nie miała miejsca. Po drugie, istotnie w orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się, że organy Państwowej Inspekcji Pracy w ramach postępowania prowadzonego w sprawie administracyjnej mogą nakazać pracodawcy umieszczenie pracownika w ewidencji pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w oparciu o stan faktyczny, w którym zakwalifikowanie pracy danego pracownika do tego rodzaju prac nie jest sporne, ewentualnie, gdy spór został już rozstrzygnięty (np. w postępowaniu o udzielenie interpretacji na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej), a dane pracownika nie figurują w ewidencji. Istnienie sporu w tym względzie uniemożliwia natomiast ingerencję w trybie przewidzianym w art. 11a ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy. Podkreśla się trafnie, że sprawy o emerytury pomostowe oraz sprawy dotyczące obowiązku opłacania składek na Fundusz Emerytur Pomostowych są sprawami z zakresu ubezpieczeń społecznych, należącymi do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i sądów powszechnych - sądów ubezpieczeń społecznych (por. np. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 kwietnia 2011 r., I OSK 1969/10, LEX nr 919866 oraz z dnia 26 marca 2015 r., I OSK 2377/13, LEX nr 1675484 i powołane w nich orzeczenia). Nie oznacza to jednak, że pracownicy, których stanowiska pracy nie znajdują się w wykazie stanowisk pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie znajdują żadnej ochrony prawnej. Z przepisów art. 4 i następnych ustawy o emeryturach pomostowych wynika bowiem jasno, że prawo do emerytury pomostowej zależy nie od tego, czy pracownik był umieszczony w ewidencji pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, ale od tego, czy prace te faktycznie wykonywał przez wymagany okres. Inaczej rzecz ujmując, umieszczenie lub nieumieszczenie w ewidencji, o której mowa w art. 41 ust. 4 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych, nie przesądza o tym, że pracownik spełnia ten warunek nabycia prawa do emerytury pomostowej lub go nie spełnia. Przepis

ten nie stanowi przy tym o obowiązku płatnika (pracodawcy) prowadzenia ewidencji pracowników, za których opłacane są składki na Fundusz Emerytur Pomostowych, ale ewidencji pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, za których jest przewidziany obowiązek opłacania składek na ten Fundusz (por. także uchwałę składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., I OPS 4/12, ONSAiWSA 2013 nr 2, poz. 24).

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.